

виправдовує застосування сили для захисту цих правил. Ряд авторів вважає, що визнання суспільством демократичних принципів і конституційних прав як культурних цінностей надає стійкість державі під час кризи. У той же час відсутність ефективної правової системи залишає норми демократичного суспільства без захисту і створює ґрунт для зловживань з боку влади, політичних еліт і кримінальних угруповань. Наведені аргументи підтверджуються соціологічними дослідженнями, згідно з якими стійкість демократії корелює з міжособистісним довірою, терпимістю по відношенню до непопулярних групам, підтримкою громадянських свобод та політичною активністю населення.

Список використаних джерел

1. Зайончковський Ю. В., Фірсова Л. В. Глобальний політичний простір: постмодерністський погляд //Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки. – 2020. – Т. 1. – №. 20. – С. 83-93.
2. Воронянський О. В. Політичні інститути: механізм формування в конкурентному середовищі //Сучасне суспільство. – 2014. – №. 1. – С. 15-28.
3. Воронянський О. В. Масова соціальна комунікація як процес реалізації влади над суспільством //Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія. – 2013. – №. 21, вип. 23 (2). – С. 63-68.
4. Voronyanskyi O. Суверенітет: проблема суб'єктності //Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія політичні науки. – 2018. – №. 3. – С. 15-19.

Рослік О. А., здобувач ступеня доктора філософії першого року навчання
Науковий керівник – **Киселиця С. В.**, к. філос. н., доцент
Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ: ФІЛОСОФСЬКО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Швидкий розвиток засобів масової комунікації, особливо візуальних, створення та широке розповсюдження персональних комп'ютерів, побудова інформаційних зв'язків глобального характеру, розробка новітніх технологій, розширення соціальних мереж, віртуального простору докорінно змінюють соціальне буття людини і вимагають осмислення інформаційного суспільства на універсальному рівні в межах філософських наук.

Інформаційне суспільство (англ. Information society) – це теоретична концепція постіндустріального суспільства, історична фаза можливого еволюційного розвитку цивілізації, в якій інформація і знання продукуються в єдиному інформаційному просторі.

Дослідники визначають кілька передумов виникнення інформаційного суспільства.

Ресурсні передумови. На думку соціолога, засновника теорії інформаційного суспільства Данієла Белла, життя суспільства раніше було засновано на трудомісткій та капіталомісткій діяльності, що буда спрямована на здобуття та обробку ресурсів: у доіндустріальну епоху головним виробничим ресурсом вважалася сировина, в індустріальну – енергія. В інформаційну епоху господарська діяльність людини, за твердженням автора, пов'язана головним чином з розробкою інформації [1].

Технологічні передумови. Канадський філософ Маршал Маклуен вважав, що тип суспільства визначається переважаючим типом комунікації. На його думку, у другій половині ХХ століття друковані джерела почали витіснятися візуальними та аудіальними технологіями, писемно-друкована мова спілкування заміщувались радіотелевізійними та мережевими засобами масових комунікацій, виникла нова форма передачі даних та нові, багатомірні форми тексту (гіпертексту) [5].

Інформативно-комунікативні передумови. Німецький філософ Юрген Хабермас вважав, що провідну роль у розвитку суспільства відіграють засоби масової інформації, які він називав вікном у світ, і які все частіше називають інтерпретатором реальності, що з різним ступенем об'єктивності пояснює різні події, які відбуваються у сучасному світі та

ширмою, за якою приховують правду з метою пропаганди або відвернення уваги від реальності [8].

До ознак інформаційного суспільства філософія відносить: збільшення ролі інформації у житті суспільства, поява фрагментарного мислення та кліпової свідомості; домінування долі інформаційних комунікацій, товарів, обслуговування, виникнення віртуальної економіки, що практично не пов'язана з реальним господарюванням; доступ до необхідної інформації для кожного члена суспільства і в той самий час відчуження від найбільш необхідних даних значної частини суспільства; здатність суспільства виробляти, ЗМІ розповсюджувати життєво необхідну для нього інформацію та маніпуляцію суспільною свідомістю за допомогою мас-медіа; розвиток електронної демократії, інформаційної економіки, електронної держави, електронного уряду, цифрових ринків, електронних господарських мереж та посилення можливостей організації віртуального насилля; створення глобального інформаційного простору, де забезпечений ефективний інформаційний взаємозв'язок і, можливо, втрата ціннісної ідентичності.

Постіндустріальна парадигма серйозно розроблялась Д. Беллом. Її основні засади: нові інформаційні технології – головний двигун соціальних змін, що мають покращити життя людей; поява великої кількості блогерів, політиків, фахівців в галузі реклами, що здатні впливати на формування суспільної думки.

Неомарксистська парадигма Г. Шиллера розглядає інформацію та комунікації як основні ознаки сучасного суспільства, де товаром є не праця, а інформація, при цьому саме суспільство поділяється на класи інформаційних багатіїв та бідняків. Відповідно, той, в чиїх руках знаходиться інформація, і здійснює своє панування [10, с. 88-90].

Постмодерністська парадигма визначає інформаційне суспільство як реконструкцію структур традиційного суспільства, яка призводить до децентралізованості соціальних структур, руйнування системи цінностей, соціальних зв'язків, створюється світ гіперреальності – простір знаків, відірваних від реальних об'єктів та подій.

Текстурна парадигма доводить, що в інформаційному суспільстві відбувається процес посилення відчуження людини, дегуманізації суспільних відносин, культивується засилля постмодерністських цінностей, підтримується використання досягнень науки та технологій для покращення розумових та фізичних можливостей особистості.

Мережева парадигма Мануеля Кастельса вказує на те, що раніше основу суспільства складала прихильність особи до місця проживання та праці, а сьогодні відбувається послаблення цієї прихильності. Мережеве суспільство формує у глобальному масштабі соціальну структуру, що характеризується зміною напрямків їх використання, в результаті чого головну роль у житті людей отримують глобальні мережеві структури, що витісняють колишні форми особистої залежності.

Викликає інтерес парадигмальний підхід Н. Хамітова, С. Киселиці, О. Деркача щодо взаємозалежності суб'єкта штучного інтелекту з його тілесністю: «Если предшествующие подходы к искусственному интеллекту рассматривали искусственный интеллект как копию естественного, ожидая получить высокоэффективную модель, которая сразу будет рабочей, то в методологическом контексте эволюционной теории естественного и искусственного интеллекта возникает проблема носителя искусственного интеллекта, постепенно эволюционирующего от уровня к уровню. Это значит, что возникает круг вопросов о структуре самого субъекта искусственного интеллекта, а также субстрата, телесности, материальной оболочки этого субъекта. Ибо фундаментальным постулатом эволюционной теории естественного и искусственного интеллекта является тезис о том, что эволюционировать способен не искусственный интеллект, а субъект искусственного интеллекта» [9, с. 99-100].

З огляду на складність проблематики інформаційного суспільства у 2005 році ЮНЕСКО опублікувала доповідь, у якій зазначалось, що у ХХ столітті відбулася третя промислова революція – революція новітніх технологій, що започаткувало формування економіки знань, яка ставить знання та пізнавальні ресурси у центр діяльності людства і

соціального розвитку. У доповіді було розкрито зміни у галузі освіти та основні загрози, виклики інформаційного суспільства. До головних тез належать наступні:

- знання мають бути доступні кожному;
- необхідно формувати у кожного критичне мислення, вміння відрізнити корисну інформацію від некорисної;
- слід розширювати базові права людини в інформаційній сфері;
- у кіберпросторі переважна кількість сторінок друкується англійською мовою, що може спричинити зникнення до кінця XXI ст. значної частини існуючих мов;
- Інтернет не тільки надає людині широкі можливості для самовираження, але й може стати засобом потрапляння соціуму в суспільство розваг;
- існує загроза розподілу людей на класи інформаційних багатіїв та інформаційних бідняків, штучного створення фейкових новин, маніпулювання інформацією з політичною метою, тотального контролю та інше [4].

Таким чином, сучасна філософія дозволяє скласти загальне уявлення про закони функціонування інформаційного суспільства, осмислити його сутність та природу, форми комунікації в системі «людина-інформація-пристрій» та наслідки впливу інформаційних технологій на свідомість людини і суспільні стосунки.

Список використаних джерел

1. Белл Д. Прихід постіндустріального суспільства // Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія / Упоряд. В. Лях. Київ : Либідь, 1996. С. 194-250.
2. Дубов Д. В. Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості. Київ : НІСД, 2010. 29 с.
3. Иноземцев В. Л. Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы: учебн. пособие для студентов вузов. Москва : Наука, 2000. 323 с.
4. К обществам знания: Всемирный доклад ЮНЕСКО. Париж, 2005. – 231 с.
5. Мак-Люен, Маршалл. Галактика Гутенберга: становлення людини друкованої книги / М. Мак-Люен ; пер. з англ. А. А. Галушки, В. І. Постнікова. Київ : Ніка-Центр, 2015. 388 с.
6. Уэбстер Ф. Теории информационного общества. Москва : Аспект Пресс, 2004. 400 с.
7. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди; [редкол.: В. І. Шинкарук (голова) та ін.]. Київ : Абрис, 2002. 742 с.
8. Хабермас Юрген. Комунікативна дія і дискурс – дві форми повсякденної комунікації // Ситниченко Л. Першоджерела комунікативної філософії. Київ : Либідь, 1996. С. 84-90.
9. Хамитов Н. В., Киселица С. В., Деркач О. Л. Проблема телесности субъекта искусственного интеллекта в контексте теории эволюции естественного и искусственного интеллекта // *Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія*. Чернівці: ЧНТУ, 2017. № 2(10). С.95-102. URL: http://journals.stu.cn.ua/problemy_sotsialnoyi_roboty/article/view/121155 (дата звернення: 13.04.2022.)
10. Шиллер Г. Манипуляторы сознанием. Москва : Мысль, 1980. 325 с.

Савіцька Є. Є., здобувачка вищої освіти 2 курсу, гр. МР-202

Науковий керівник – **Киселиця С. В.**, к.філос.н., доцент

Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

ПІДМІНА ПОНЯТЬ У СУЧАСНИХ РОМАНАХ-АНТИУТОПІЯХ ЯК ФАКТОР ДЕГУМАНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Для того, щоб підняти надзвичайно актуальну проблему дегуманізації в сучасному суспільстві, необхідно насамперед вивчити біографії визначних людей, які нею займались. Тут хочу підтримати наступне спостереження щодо ситуації, яка склалась у духовному середовищі: «Сучасна гуманітаристика демонструє глибоке занепокоєння проблемою так званого одухотворення Ойкумени чи гуманізації соціуму, актуалізує пошук розумного компромісу між ірраціональним і раціональним, громадським і особистим, індивідуальним і колективним в структурі людської екзистенції» [1].